

De Commissie Toekomst Accountancysector
Digitaal verzonden

Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
Antonio Vivaldistraat 2-8
1083 HP Amsterdam
T 020 301 03 01
nba@nba.nl
www.nba.nl

Datum	Onderwerp	Referentie	Bijlage(n)	Doorkiesnummer
18 april 2019	Reactie NBA t.b.v. het online loket Commissie Toekomst Accountancysector	JJB	1	020-3010286

Geachte leden van de Commissie Toekomst Accountancysector,

Met dit schrijven ga ik namens de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) in op uw uitnodiging aan belanghebbenden, waaronder de NBA, om schriftelijke inbreng voor uw onderzoek in te sturen via het door u opengestelde digitale loket. Als publiekrechtelijke beroepsorganisatie vertegenwoordigt de NBA alle ruim 21.000 Nederlandse accountants (AA's en RA's).

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

In de toespraak van minister Hoekstra op de Accountantsdag 2018, waarin hij de instelling van uw commissie aankondigde, benadrukte hij dat de accountancysector cruciaal is voor onze economie.¹ De NBA onderschrijft deze uitspraak. Juist deze cruciale rol die de accountant vervult binnen het maatschappelijke verkeer is de reden dat wij van mening zijn dat de kwaliteit van de accountantscontrole onomstreden dient te zijn en de accountant het publieke belang altijd voorop dient te stellen. De accountancysector is het afgelopen decennium veelvuldig onderwerp geweest van publiek debat. Tegelijkertijd kenmerkt de sector zich sinds 2014 door een grote veranderdynamiek (zie de tijdlijn in bijlage 1). De sector heeft een fors aantal verbeterinitiatieven genomen om aan hoge kwaliteitseisen te voldoen. Daarnaast is zowel op nationaal als op Europees niveau nieuwe wet- en regelgeving aangenomen om de kwaliteit en de onafhankelijkheid van de controle te borgen. Uit gesprekken met o.a. beroepsorganisaties in het buitenland blijkt dat de lat in Nederland hoog ligt in vergelijking met andere landen.

In 2014 publiceerde de sector het verbeterplan 'In het Publiek Belang'² met 53 maatregelen ter verbetering van de kwaliteit en de onafhankelijkheid van de accountantscontrole gericht op accountantsorganisaties met een vergunning voor het uitvoeren van wettelijke jaarrekeningcontroles (Wta-vergunning). De Monitoring Commissie Accountancy (MCA) is door de NBA ingesteld om de implementatie en het effect van de maatregelen te monitoren. De NBA heeft de MCA gevraagd om uiterlijk 1 november dit jaar haar derde en laatste verslag te publiceren zodat uw commissie nog kennis kan nemen van haar bevindingen en aanbevelingen.

Om een meer fundamentele en integrale aanpak van het hervormingsprogramma te bewerkstelligen werd in 2017 de Stuurgroep Publiek Belang opgericht. Hierin zijn de NBA, SRA en de oob-vergunninghouders vertegenwoordigd. De Veranderagenda Audit van de

¹ [Toespraak](#) van minister Hoekstra bij Accountantsdag 2018, 21 november 2018.

² https://www.nba.nl/globalassets/projecten/in-het-publiek-belang/in_het_publiek_belang_rapport_25_september_2014.pdf

Stuurgroep Publiek Belang³ omvat initiatieven die de hervorming duurzaam moeten verankeren, zoals oorzakenanalyses, kennis en begrip van kwaliteit, de aanpak van fraude, cultuurverandering en het dashboard accountancy waarin de prestaties van de sector inzichtelijk worden gemaakt.⁴ De Veranderagenda wordt doorlopend aangepast en geëvalueerd waarbij het beeld en de waardering over de ingezette veranderingen van externe stakeholders centraal staat.

De beweging die de sector in 2014 heeft ingezet heeft ook binnen de NBA geleid tot een veranderproces. Vorig jaar publiceerde de NBA, vanuit een in 2017 nieuw ontwikkelde visie, haar Vernieuwingsagenda Accountantsberoep, met daarin o.a. thema's als de rol van de accountant in de verduurzaming van de economie of het signaleren van maatschappelijke risico's.⁵ Veruit de meeste initiatieven daarin hebben betrekking op alle accountants, dus ook degenen die niet (meer) werkzaam zijn in het openbare beroep, maar veelal elders in de keten als accountant een financiële functie vervullen. Belangrijk is dat de NBA een open organisatie wil zijn die zich richt op wat de buitenwereld van de accountant verwacht. Hierdoor blijft het beroep maatschappelijk relevant en kan daarmee aanspraak blijven maken op de wettelijke legitimatie van een beschermde titel. De beroepsorganisatie wil, meer dan in het verleden, leiderschap, daadkracht en vernieuwing tonen en openstaan voor maatschappelijke dialoog en verwacht dat ook van haar leden. Die openheid vertaalt zich onder andere in de plannen voor een nieuwe NBA-governance, met een kleiner bestuur, meer ruimte voor initiatief vanuit de leden, een sterkere focus op cultuur en gedrag en meer eenheid onder accountants. Waar accountants nu verdeeld zijn in ledengroepen naar aard van hun werkzaamheden of hun functie, op basis van klassieke representatie van deelbelangen, zullen zij zich straks organiseren langs inhoudelijke en strategische thema's waarbinnen kennisoverdracht en kennisontwikkeling centraal staan, het publieke belang voorop staat en het sectorbelang uitstijgt boven het deelbelang.

In de brief aan de Tweede Kamer waarmee minister Hoekstra uw commissie aankondigt stelt hij dat "het rapport van de AFM en het verslag van de MCA [hem] zorgen baren, met name door de signalen dat de complexiteit van het veranderproces door de sector wordt onderschat, de sector nog onvoldoende bereid is te bezien of fundamentele veranderingen nodig zijn en de constatering van de AFM dat als gevolg van eventueel marktfalen in de sector de kwaliteit van de wettelijke controles zou kunnen achterblijven bij het maatschappelijk wenselijke kwaliteitsniveau".⁶

Dat deze maatregelen effect hebben en er de afgelopen jaren al veel stappen zijn gezet met als doel de kwaliteit van de accountantscontrole te verbeteren, ondersteund door een op kwaliteit gerichte cultuur, blijkt uit vele waarnemingen die wij hebben gedaan. We constateren dit rondom het centraal stellen van het publieke belang en kwaliteit in de strategie van kantoren. Kwaliteit is tevens leidend in de promotie en beoordeling en beloning van accountants. Wij zien een verbeterd stelsel van kwaliteitsbeheersing ter monitoring van de uitvoering van opdrachten en verbeterde inspectieresultaten, diepgaande oorzakenanalyses, meer training op harde en zachte competenties en gerichte keuzes door kantoren bij de aanvaarding en beëindiging van controleopdrachten. Er worden gemiddeld meer uren per opdracht besteed, wij zien positieve effecten van verplichte kantoorroolatie en meer scherpheid in controles. Het aantal interne consultaties bij kantoren of bij de NBA is toegenomen en er werden door accountants meer meldingen gedaan van ongebruikelijke transacties en wij zien verscherpt intern en extern toezicht. Wij zien echter ook dat alle maatregelen leiden tot een meer formalistische aanpak en een verhoging van de werkdruk. Gepaard met een negatieve beeldvorming leidt dat tot een verminderde aantrekkelijkheid van het beroep.

In alle veranderingen die de afgelopen jaren door en voor de sector zijn ingezet staan voor de NBA twee doelen centraal: a) Structurele verhoging van de kwaliteit van het werk van de accountant en b) duurzaam herstel van het vertrouwen in de accountant.

³ <https://www.nba.nl/projecten/in-het-publiek-belang/veranderagenda/>

⁴ <https://www.nba.nl/dashboard/>

⁵ https://www.nba.nl/globalassets/projecten/visie/nba-bmt_ernieuwingsagenda.pdf

⁶ Kamerstukken II, 2018/19, 33977, nr. 21

Het realiseren van deze doelen vraagt naar onze mening minimaal het volgende:

- (i) Verbetering van de controlekwaliteit: acties en maatregelen om de prestaties te verbeteren en een kwaliteitsgerichte cultuur te bewerkstelligen. Kwaliteitsinspecties bij zowel oob- als niet-oob-vergunninghouders laten een aantoonbare verbetering zien van de uitgevoerde accountantscontroles, maar controles kunnen nog beter en consistentier worden uitgevoerd. Oorzaakanalyses helpen om de aard van dit kwaliteitsprobleem te adresseren en zorgen voor verbetering en een lerende omgeving. Het uitvoeren van een controle is overigens mensenwerk, vereist “judgment” in de toepassing van standaarden en interpretatie van data en maakt gebruik van de interne beheersingsstromen van gecontroleerden. De controleprocessen die de accountant uitvoert zijn slechts in beperkte mate gestandaardiseerd. Dit brengt het risico op ontoereikendheden en inconsistenties in de controle met zich mee. Verdere standaardisatie en gebruik van technologie moet daarbij gaan helpen;
- (ii) Verhoging van transparantie en zichtbaarheid: een open agenda, heldere verantwoording en communicatie en een actieve dialoog met belanghebbenden. De NBA en kantoren hebben de afgelopen jaren een groot aantal verbeterinitiatieven genomen en nieuwe wetgeving geïncorporeerd. Wij hebben daar echter onvoldoende over gecommuniceerd waardoor de resultaten van de sector en de accountantskantoren voor het publiek niet zichtbaar zijn. Het begin dit jaar gelanceerde Dashboard Accountancy wil laten zien hoe de sector werkt aan verbetering van haar kwaliteit en maakt de prestaties van accountantskantoren publiekelijk zichtbaar. Door maatschappelijk belanghebbenden aan het woord te laten ontstaat een actieve dialoog tussen belanghebbenden en de sector die onmisbaar is om als beroep te kunnen inspelen op veranderende maatschappelijke ontwikkelingen en verwachtingen.
- (iii) Vergroting van relevantie: acties en maatregelen die ervoor zorgen dat accountantsinspanningen optimaal voorzien in maatschappelijke behoeften, bijvoorbeeld op gebieden als fraude, (dis)continuïteit en duurzaamheid. We constateren overigens een discrepantie tussen de maatschappelijke verwachtingen, versterkt door een aantal incidenten, bij de rol van de accountant op onderwerpen als fraude, discontinuïteit of het voldoen aan wet- en regelgeving door de gecontroleerde. Verwachtingen kunnen daarbij afwijken van de huidige voorgeschreven standaarden voor de wettelijke controle. Het accountantsberoep moet in de uitvoering effectiever zijn op deze onderwerpen maar ook duidelijker maken wat van hen verwacht mag worden op deze drie gebieden en daarnaast mét belanghebbenden de verdere mogelijkheden verkennen. Duurzaam vertrouwensherstel is alleen haalbaar indien niet alleen prestaties worden verbeterd maar ook verwachtingen zorgvuldig worden geadresseerd.
- (iv) Daarboven kunnen de NBA en de kantoren een duidelijkere en effectievere rol spelen in het signaleren van belangrijke trends en ontwikkelingen ten behoeve van de maatschappij.

Een zo breed mogelijke maatschappelijke discussie over het accountantsberoep is essentieel en de NBA heeft dit debat altijd actief gestimuleerd. Tegelijkertijd is de maatschappij erbij gebaat dat op cruciale vragen uitsluitsel wordt verschaft op basis van een grondige en afgewogen oordeelsvorming. Wij zijn dan ook van mening dat uw onafhankelijke onderzoek een zeer belangrijke rol kan spelen in het bereiken van de genoemde doelen.

Wij zijn vanzelfsprekend zeer bereid om het gesprek met uw commissie te (blijven) voeren en wij zien het daarnaast als een taak voor de NBA om uw commissie te voorzien van relevante en objectieve informatie die inzicht verschaft in de werking, initiatieven en dilemma's van de sector. Daarom zullen wij u op zo kort mogelijke termijn in ieder geval de volgende documenten, deels volgend uit de Veranderagenda Audit, doen toekomen:

- 1) Het tweede geactualiseerde rapport Oorzakenanalyses gericht op kwaliteitsborging op team-, kantoor- en sectorniveau;
- 2) Factsheets die zeer gedetailleerd feitelijk inzicht geven in de oob-sector (omdat er gebruik is gemaakt van niet-openbare bedrijfsgegevens wordt dit document vertrouwelijk aan uw commissie ter beschikking gesteld);
- 3) 'Kwaliteit van accountantscontrole', waarin we aan de hand van wet- en regelgeving de eisen beschrijven die aan een accountantsorganisatie gesteld worden en de wijze waarop dat is vertaald in interne beheersingsmaatregelen voor kwaliteitsbeheersing;
- 4) Kwantitatieve informatie over de kwaliteitstoetsingen in het niet-oob-segment;
- 5) De impact van technologie op de audit, een inventariserend rapport.

De minister heeft u verzocht om mogelijke optimalisatie of wijziging van de structuur van de sector in uw onderzoek te betrekken. Wij willen benadrukken dat wij ontvankelijk zijn voor nieuwe inzichten en dat wij open staan voor voorstellen tot aanpassingen of experimenten die mogelijk leiden tot verdere verhoging van de kwaliteit van wettelijke controles. Hierbij willen wij u enkele zaken ter overweging geven die volgens ons van belang zijn in de afweging ten aanzien van te onderzoeken maatregelen:

Capaciteit en instroom

De sector kampt op dit moment met een tekort aan accountants op de arbeidsmarkt, waarbij accountantskantoren grote moeite hebben om vacatures te vervullen. Zo steeg de vraag naar accountants in de eerste helft van 2018 met 26%.⁷ De signalen die wij ontvangen van onze achterban duiden erop dat deze trend in 2019 is doorgezet. Dit terwijl verschillende verbetermaatregelen juist extra inspanning en capaciteit vereisen en de werkdruk al hoog is. De lat ligt hoger en dat blijkt ook uit het aantal uren dat aan een wettelijke controle wordt besteed. Dat is de afgelopen jaren gestegen terwijl het aantal uit te voeren wettelijke controles vrijwel stabiel is gebleven. Daarnaast zijn veel extra uren besteed door oob-kantoren aan nieuwe klanten na de verplichte kantoorroulatie. De controles vergen in de eerste jaren aanzienlijk meer tijd. Deze ontwikkelingen hebben hun weerslag op de werkdruk binnen het beroep. Er ligt een grote verantwoordelijkheid bij het management om te zorgen voor optimale werkomstandigheden. Tegelijkertijd is het van maatschappelijk belang dat de accountancy een sector blijft die jonge mensen een aantrekkelijk toekomstperspectief biedt, waardoor de instroom op peil blijft. De aantrekkingskracht van het beroep op nieuwe generaties accountants vormt dan ook een belangrijke toetssteen bij het ontwikkelen van voorstellen voor verandering en vernieuwing van het stelsel.

Internationale context

Daarnaast is de Nederlandse economie sterk internationaal georiënteerd. Dit geldt ook voor de Nederlandse accountancysector. Voorstellen zouden daarom volgens de NBA niet nadelig moeten zijn voor de internationale (concurrentie)positie van de Nederlandse economie noch de Nederlandse accountancysector in een geïsoleerde positie moeten brengen.

Proportionaliteit

Ook constateren wij dat er binnen de sector voor wettelijke controles verschillen zijn in verandersnelheid en veranderbereidheid. Hoewel dit per individueel kantoor verschilt kan dit samenhangen met de hoeveelheid personeel die ingezet kan worden voor de uitvoering van en de effecten volgend uit het verandertraject en de mate van externe druk in het publieke debat op een kantoor. We werken actief aan de verbetering van de controlekwaliteit in alle segmenten, maar hanteren daarbij nadrukkelijk een proportionele benadering. Een internationale beursgenoteerde onderneming vereist nu eenmaal een strengere 'dijkbewaking' dan een klein familiebedrijf.

Toezicht

Waar de sector aanvankelijk zichzelf reguleerde middels collegiaal toezicht is sinds 2006 de Autoriteit Financiële Markten via de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta) de toezichthouder voor accountantskantoren met een wettelijke controlevergunning. De NBA is van mening dat met de instelling van een onafhankelijk extern toezichthouder de lat voor

⁷ <https://www.nba.nl/nieuws-en-agenda/nieuwsarchief/2018/augustus/vraag-naar-accountants-neemt-sterk-toe/>

kwaliteit in de sector aanmerkelijk hoger is komen te liggen. Accountantsorganisaties zijn scherper geworden op de kwaliteit van de uitgevoerde controles, het vooropstellen van het publieke belang en het heeft eraan bijgedragen dat er in de sector momentum is ontstaan om de nodige veranderingen door te voeren. Onze observatie is dat de sector aanvankelijk moest wennen aan het toezicht door de AFM, maar wij zien ook dat er sinds 2014 een kentering heeft plaatsgevonden waarbij de sector het externe toezicht heeft geaccepteerd en er de meerwaarde van in is gaan zien. De NBA is van mening dat een volgende fase in de relatie tussen toezichthouder en sector een volwassen fase van gelijkwaardigheid in de samenwerking moet zijn, uiteraard met behoud van ieders verantwoordelijkheid.

Wij zijn van mening dat de rapportages van de AFM over de sector terecht tot de belangrijkste graadmeters van de stand van zaken binnen de sector behoren en dat de resultaten daarvan in grote mate bepalend zijn voor de publieke opinie en het politieke debat over de accountant. Het toezicht op de sector is een belangrijk element in het denken over de toekomst van de sector en zou derhalve meegenomen moeten worden in uw onderzoek. Het gaat daarbij om zowel het directe toezicht door de AFM op de accountantsorganisaties met een oob-vergunning als de door de AFM aan de NBA en de SRA gedelegeerde kwaliteits-toetsingen bij de accountantsorganisaties met een niet-oob-vergunning.

Keten

De accountant is voor de controle van de jaarrekening afhankelijk van de aanlevering van informatie door de gecontroleerde organisatie. Daarnaast zal de accountant in zijn controle-aanpak in meer of mindere mate steunen op de interne beheersing bij de organisatie. De functionarissen bij de gecontroleerde organisatie, haar toezichthoudende functionarissen en het controleteam zijn schakels in het financiële rapportageproces die elkaar kunnen versterken, maar ook negatief kunnen beïnvloeden.

Een onvoldoende werkende interne beheersing (inclusief IT-omgeving), onvoldoende kennis of slechte oplevering aan de zijde van de gecontroleerde organisatie kan geen excuus zijn voor een kwalitatief onvoldoende controle, maar uit oorzakenanalyses komt wel naar voren dat dit van invloed is op de controlekwaliteit. Problemen aan de zijde van de gecontroleerde organisatie kunnen druk op het proces uitoefenen aan de zijde van de accountant, met name als dit leidt tot onvoorziene knelpunten. Graag willen wij u tevens vragen de rol en verantwoordelijkheid van bestuurders en commissarissen bij de financiële verslaggeving in uw onderzoek te betrekken.

Fraude, (dis)continuïteit en het voldoen aan wet- en regelgeving door gecontroleerden

Belangrijke onderwerpen in de publieke opinie over de sector zijn de rol van de accountant op het gebied van fraude, op het gebied van continuïteit en het voldoen door de controleclient aan wet- en regelgeving, waarbij hoge maatschappelijke verwachtingen leven. De discrepantie tussen verwachting en prestatie is enerzijds toe te schrijven aan de communicatie van de accountant. De sector heeft in het verleden onvoldoende duidelijk gemaakt wat men van de accountant mag verwachten. Dit is door de sector onderkend en daarom heeft de Stuurgroep Publiek Belang in december een fraudeprotocol gepubliceerd.⁸

Tegelijkertijd gaan wij graag in gesprek met de maatschappij, waaronder gebruikers van de jaarrekening, over hoe de accountant aan hun verwachtingen tegemoet kan komen. Eveneens in december j.l. verscheen daarom het white paper continuïteit waarin de Stuurgroep, om beter invulling te kunnen geven aan de maatschappelijke verwachting, vraagt om aanpassing van wet en regelgeving o.a. in de vorm van een verplichte paragraaf toekomstbestendigheid in het bestuursverslag.⁹ Voorts bereiden we momenteel een studie voor over de impact van maatschappelijke ontwikkelingen (bv. technologie en klimaat) op de continuïteit van organisaties en de verantwoordelijkheid van de accountant hierin.

⁸ <https://www.nba.nl/globalassets/projecten/in-het-publiek-belang/fraude/nba-sgpb-fraudeprotocol-dec18.pdf>

⁹ <https://www.nba.nl/nieuws-en-agenda/nieuwsarchief/2018/december/stuurgroep-publiek-belang-communicatie-over-toekomstbestendigheid-moet-beter/>

Organisaties zonder accountant

In de afgelopen periode heeft de NBA van organisaties in verschillende sectoren signalen ontvangen dat zij in toenemende mate moeite hebben met het vinden van een accountant. In 2016 speelde dit bij een aantal gemeenten. Uiteindelijk heeft de markt dit opgelost en hebben alle Nederlandse gemeenten op tijd een controlerend accountant gevonden. Echter hebben zich nu ook ondernemingen gemeld die geen accountant kunnen vinden. Hieraan liggen verschillende overwegingen ten grondslag. Enerzijds is sprake van krapte op de arbeidsmarkt, anderzijds stellen accountants scherpere eisen aan de kwaliteit van de controle en daarmee in bepaalde mate ook aan de kwaliteit van de gecontroleerde organisatie om de jaarrekeningcontrole op verantwoorde wijze te kunnen uitvoeren.

De NBA constateert dat accountantsorganisaties nog steeds organisaties met een verhoogd risicoprofiel als controleklant aannemen en daarmee hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. Tegelijkertijd constateren wij dat sommige organisaties niet kunnen of willen voldoen aan kwaliteitseisen die gelden voor hun administratieve organisatie of twijfel laten bestaan over de herkomst van middelen of integriteit van bestuurders. Hoge eisen aan de controle vereisen ook een hoog kwaliteitsniveau in de rest van de financiële keten. De NBA wil onverkort vasthouden aan de kwaliteitseisen zoals die de afgelopen jaren in samenspraak met de toezichthouder zijn vastgesteld.¹⁰ Je moet een accountant verdienen. Dit impliceert een navenante verantwoordelijkheid voor de opstellers van jaarrekeningen en hun toezichthoudende organen.

Afname aantal accountantsorganisaties

Recentelijk heeft de NBA haar zorg uitgesproken over het feit dat in korte tijd twee van de negen accountantsorganisaties met een vergunning voor het uitvoeren van wettelijke controles bij organisaties van openbaar belang aankondigden deze te zullen omzetten naar een niet-oob-vergunning.¹¹ De NBA is voorstander van een breed en divers aanbod. Juist ook in het oob-segment dat naar verwachting per 1 januari 2020 met 169 organisaties zal worden uitgebreid. In het niet-oob segment is het aantal kantoren met een controlevergunning het afgelopen decennium sterk gedaald van 460 in 2010 tot 289 in 2018.¹² Met belanghebbende partijen overleggen we over de criteria voor een vitale en concurrerende accountantsmarkt en over wat nodig is om deze te waarborgen.

Wij hopen dat de NBA met deze brief, de door mij toegezegde documenten en de gesprekken een betekenisvolle bijdrage kan leveren aan uw onderzoek. Mochten er bij u nog vragen leven dan beantwoord ik deze graag.

Hoogachtend,

Marco van der Vegte
Voorzitter Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants

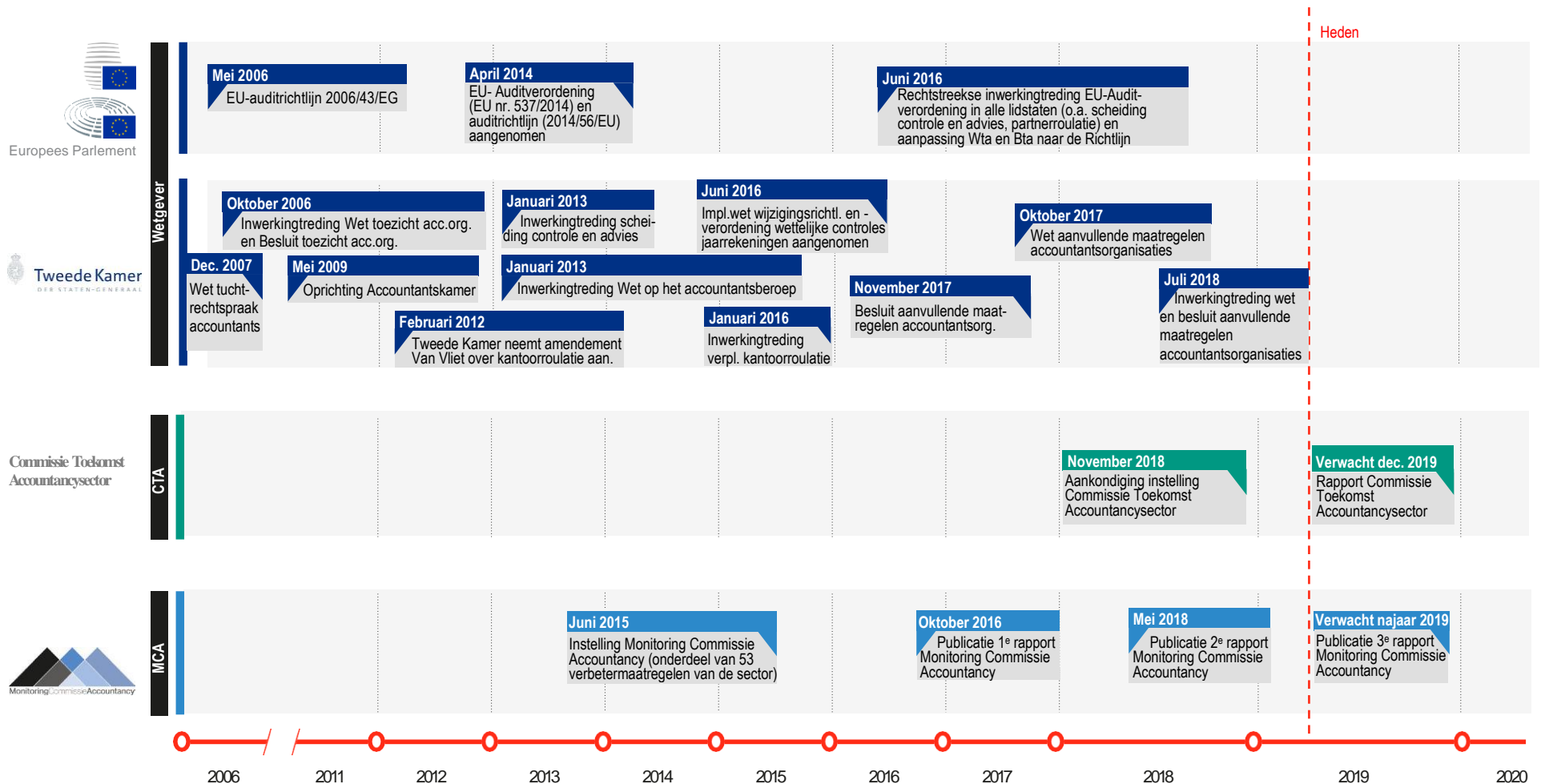
¹⁰ <https://www.nba.nl/nieuws-en-agenda/nieuwsarchief/2018/oktober/organisaties-zonder-accountant-nba-houdt-vast-aan-kwaliteitseisen/>

¹¹ <https://www.nba.nl/nieuws-en-agenda/nieuwsarchief/2019/maart/nba-bezorgd-over-daling-aantal-accountants-organisaties-met-oob-vergunning/>

¹² 'Trends in Accountancy 2017-2018', p. 43, NBA.

Bijlage 1: Tijdlijn met belangrijkste initiatieven (1/2)

Deze tijdlijn toont een overzicht van belangrijke ontwikkelingen m.b.t. de accountancysector. Onderstaand deel toont wetgevers en twee commissies: de CTA en MCA. De volgende pagina toont dossieronderzoeken en publicaties van de AFM, alsmede initiatieven van de sector (minus de MCA, deze staat op onderstaande pagina). Het overzicht is niet uitputtend.

Bijlage 1: Tijdlijn met belangrijkste initiatieven (2/2)

